

Iberoamérica Kwatia Ñe'ê Tekopykuaa rehegua

ÑE'Ê ÑEPYRŪ

Tendota ñaisãmbyhýva tetãnguéra Iberoamérica-pegua:

Ñanemandu'ávo umi ja'e va'ekuére pe Iberoamérica Aty Guasu peteĩhame –Guadalajárape (México, 1991)-, ha jaikuaa rupi ñande py'a guive “ñande tuicha ñamopyrendaha oñondive tetãnguéra aty opu'ã joáva peteĩ hapo rehe ha omboguapýva hekopykuaa tetã, tuguy ha jerovia joparaita joajúpe”, jaikuaa rupi avei ñande joaju pota opu'ãha pe arandu aty oñondive jarekóvare ha pe ñande ypykue rekoporã rapykuere opaichaguáre”.

Ñamoañetévo tuichaha umi ojejapóma va'ekue ha oñembohapéva pe tekopykuaa oñemombarete haguã ha oñembotuichave haguã pe arandu ñembohováí, UNESCO he'i, pe Ñe'êmboguapy Tekopykuaa Jopara Reheguápe (2001-pe) ha avei pe Ñe'êñeme'ê Tekopykuaa Jopara Ñeñangareko ha Ñemotenonde Reheguápe, oñemonei va'ekue Paris-pe, pe XXXIII UNESCO Aty Guasu aja, ijartíkulo 12, 13 ha 14-pe;

Jahechakuaávo ha ñamomba'évo tembiaporã tekopykuaa ñemongakuaa rehegua, umi tetã ambue rembiporu aty, umi jopói tetã hi'aguiva ojuehegui raperã ojepe'áva, ha hi'arietegua, jahecha porãvo tuichaha oja'póva pe Organización de Estados Iberoamericanos (OEI), ombohape haguã pe tekopykuaa ñepytvõ, ha avei pe tempiapo oñepyrũva Secretaría General Iberoamericana-pe (SEGIB) omombarete haguã upe jopói iberoamericano-nguéra apytépe;

Jaroviagui umi pe tekopykuaa oñemohenda ha okakuaaha umi tendakatu idemokratikova rupi mante, ha upéa rehe aénte ikatu saso'yre ñambohape oje'e haguã oje'eséva ha ikatu haguã maymáva tetã oike pe arandu rekópe, ha hi'arietegua, umi tekopykuaa apoha, mbohasaha ha pyhyha oike avei;

Jaroviagui pe tekopykuaa oje'poru ha oñemongakuaa va'erãha saso'yre ha tekojojápe, jehechakuaa ha ñeñangarekohápe pe yvypóra deréchore, ha oje'guereko va'erãha pe tekopykuaa je'poru ha je'guerovy'a derecho ñamombia'yva reheguáramo;

Jahechagui pe tekopykuaa je'poru yvypóra aty mba'etéicha, tekotevêva katuete oí haguã pe joaju ha jeikepa oguerúva jerovia ha jerovu yvypóra peteĩtême ha avei opavave valleygua ha tetãnguápe;

Jahechakuaa rupi pe “mundialización” oje’éva osêha juavy pypuku oîva tetânguera apytépegui, ha okakuaaha tetânguera mbarete poguýpe, oguerúvo tembiaporã ha kyhyjerã apytépe, ñepytyvõ jovái tetânguera Iberoamérica-pegua tekopykuaápe;

Jahechaukávo ñande jopói opa tetânguera ha tekopykuaa oîvape, ñamokyre’ÿsegui pe py’a guapýpe guarã arandu, ñepytyvõmba ha ñemongetápe oñembohápova, ojeiko porãve haguã tetãygua ha tetã ambuegua ndive;

Jahechauka porãvo pe tekopykuaa jopara tekotevéha añete yvypóra oikove haguã, ha hembiaapo kuéra ombohape mbareteha opa yvypóra yvy ape ári oikóva oñakãrapu’ã haguã, upe tekopykuaa juavy ojeguero’vya ha oñemoneî ha oñemyasãi mante va’erã, iporãve haguã ñane retânguera;

Jahechakuaávo pe tekopykuaa jopara ojehechauhaha umi teko oñembohupáva peteî tendápe ha ta’angaita opa mba’e jehechauhaháre, teko ndikatúiva ojepe’a imba’etee ha tenda osê haguégui, ndikatuiháicha ojepe’a hekoharupágui;

Ja’e jevývo iporã jojaha opaite umi tekopykuaa, ha tekotevéha ñambohape pe techakuaa, ñepysyrõ, jehechauka ha ñeñangareko umi arandu yma guarére ha avei umi yvypóra aty michîvévare;

Jahechakuaávo umi tetãygua ha mayma ypykuéra aty oguerekoha derécho iñarandu ha hembiaporeko jeporúre oñembyekovia porã jave;

Ñamoañete jevývo Iberoamérica ojehechauhaha peteî tendakatu guasúicha oîháme mba’e ijojaha’ÿva, ndajahecha py’ÿiva, ha oguerekoha pe arandu jopara tekotevéva oñemotenonde ha oñeñongatu;

Jahechakuaávo pe Iberoamérica tekopykuaa ijoparaha, oñemyasãiha ko yvy ape ári, ohechauhaha tetânguera remiandu ijoguaha’ÿva ha oguerekoha heta arandu porã, ijapytépe mba’e guasuha umi ñe’ê ojeguero’váva ohóvo tekopykuaa ñembohováí mbytépe;

Jaroviágui umi ñande ypykue ñemomba’e outaha ñamoingove ha ñañangarekórõ iñe’ênguera rehe, jahekahápe ñamombarete hekotee;

Jahechaukávo pe tekopykuaa omotenonde porãha pe ekonomía ha ijopói omopyrendaha umi ñane retã ñemongakuaa, oku’e’ÿ haguãicha;

Jaroviágui umi tembiapo, mba'e porã ha tapicha ñepytyvõ tekopykuaa rehegua oguerojaha temiandu porã ha arandu jehechauka ohenonde'áva ha tuichavéva pe ekonomíagui ;

Jahecha porãháme pe apytu'ũre ñemba'apo mba'e guasuha ha tekotevêha oñembojoja pe jehechakuaa ha jehepyme'ê umi mba'e porã apoharépe, oñemoañetehápe arandu ñemoguahê opavavetépe;

Jahechakuaávo pe tekopykuaa jopara okaruha ha ñakãrapu'ãha ñemongeta ha ñembohasa rupive, tekojojápe opaite arandu oíva apytépe, ha iporãve haguã, upéva oiko pe ñepytyvõ tetãnguéra apytépe rupive;

Jahechakuaávo umi tekopykuaa ñakãrapu'ãva ohóvo osêha umi tapichaita jevágui, tetã ryepýpe ha tetã ambuérupi, umi táva guasu okakuaágui, pe tembiaporeko opu'ãgui yvate; upéicha rupi umi arandu ombohape ñapysê haguã ñemombe'u pyahu, ha omombarete pe tekopykuaa rehegua ñe'ê jovái;

Ñaimembaitégui ñaipytyvõ haguãicha pe Iberoamérica arandu renda imbareteve haguã, oñembotuichavéva heta tembiasakue rupive ha jopói oíva umi tetã Iberoamérica-pegua apytépe; ha

Jahechahápe umi Ñe'êmboguapy osê va'ekue Ministro Tekopykuaa rehegua ha Tekopykuaa Política omyakãva Iberoamérica-pe Atýgui; pe oñemonei joa va'ekue San José de Costa Rica-pe (2004), ojejerurehápe pe “tekopykuaa jopara ñemopu'ã ha ñeñangareko oíva Comunidad Iberoamericana de Naciones rapópe”, ha ojeheka haguã pe “jopói rape pyahu Iberoamérica retãnguéra apytépe, toñemombarete hekotee kuéra ha tekopykuaa jopara tuicha javeve, ha toñemotenonde ñe'ê jovái arandu rehegua”; pe oñemonei va'ekue Córdoba Ñe'êmboguapýpe (2005), oje'ehápe kuri mburuvicha kuéra ijaty va'ekue XV Cumbre Iberoamericana-pe, oñembohape haguã pe Iberoamérica Kuatia Ñe'ê Tekopykuaa Rehegua jehai, omombarete va'erã pe “arandu renda ñane retãnguéra oguerékóva oñondive”, ha oguenohê haguã petei tembiporu pyahu arandu jopói rehegua, Iberoamérica-pe”; avei pe oñemonei va'ekue Salamanca Ñe'êmboguapýpe (2005), ojejerurehápe “tojehai pe Iberoamérica Kuatia Ñe'ê Tekopykuaa Rehegua, arandu joparaitáre oñemañávo, oñemombarete haguã pe Iberoamérica renda ha pe yvypóra ñakãrapu'ã, ohejahápe heko mboriahu”;

ÑAMBOGUAPY:

I – JAHUPYTYSÉVA

- toñemoneî pe tekopykuaa iporã añeteha iñakãrapu'ã haguã tapicha yvypóra ha ojeheja haguã mboriahu ha tekojuavy;
- toñemopu'ã ha toñeñangareko pe tekopykuaa joparáre, osê ha ombohápova pe Iberoamérica arandúre, ha avei pe tekotee, ñe'ê ha teko ymaguare jopara oñembyatýva ha ombotuicháva chupérehe;
- toñemombarete pe Iberoamérica arandu renda, tenda imba'ete ha ijoha'yvaicha, opu'áva jopói ha ñemboaje yvypóra ha tetãnguéra apytépe, arandúme ñeguahê ha arandu ñembohováí opavavépe guarã rupive;
- toñemosýi pe tekopykuaa mba'erepy ha jeporu jovái, Iberoamérica arandu rendápe;
- toñembohetia'e pe jopói Iberoamérica arandu renda rehegua opaite tetãnguéra apytépe, toñemombarete avei pe ñe'ê jovái opaite tetã apytépe; ha
- toñeñangareko ha toñemyasái pe mba'e porã tekopykuaapegua ha tekoharusupegua Iberoamérica-pe, jahecha ha jahecha'yva, tetãnguéra jopói rupive.

II PYRENDA

JEHECHAKUAA HA ÑEÑANGAREKO TEKOPYKUA DERECHO-KUÉRARE

Pe tekopykuaa rehegua derecho-kuéra ojehecha va'erã derecho oñemboyke'y va'erãicha, oñemboajehápe iporãha opaite hendápe, ndikatuiha ñamboja'o ha oikoveha oñondive mante. Umi derecho jeporu okakuaa opa yvypóra derecho apytépe, upéicha rupi omosýi opaite yvypóra ha yvypóra aty oíva ojuhu haguã tape pe mba'e porã apo kuaápe, ha ohupyty haguã, oike ha ovy'a haguã pe arandu apytépe. Ko'ã derecho omopu'ã añete pe tavagua reko, ha omotenonde tapicha ha tapicha aty oívape, tekopykuaa apópe.

ÑEMBA'APO OÑONDIVEPA

Tekotevê oñemba'apo oñondivepa ikatu haguã umi tekopykuaa oñakãrapu'ã tetã ryepýre ha Iberoamérica ryepýre. Tekotevê upearã ojejapo léi omosýi va'erã upe ñemba'apo oñondivepa opaícha rei.

JOPÓI HA ÑEPYTYVÕ

Pe jopói tetãygua ha tetãnguéra apytépe omopu'ã umi tetã oíháme tekojoja, ha ojapo pe Iberoamérica oikovehápe peteíchaite opa tetãnguéra.

Pe ñepytyvõ joja, ñemboaje ha tembiapo jovái, tape iporãvéva pe Iberoamérica arandu rendápe guarã.

PY'A JEPE'A HA TEKOJOJA

Oñemosýi va'erã pe jopói ñeme'ê, ikatu haguã pe tekopykuaa iñasái ha ohupyty opavavépe, Iberoamérica arandu rendápe.

OPÁGOTYO

Pe tembiapo ojejapóva tapichakuérape guarã, ohecha va'erã mba'éichapa tuicha pe tekopykuaa ikatu haguã omopu'ã teko jopara ha omombarete Iberoamérica arandu renda.

OJUEHEGUA

Umi tembiaporã ha tembiapo tekopykuaa rehegua ohechauka va'erã ojueheguaha pe ojejapóva ekonomía, tapicha aty ha arandu rérape, ojehechakuahápe tekotevêha oñemombarete Iberoamérica ekonomía ha tapicha atýpe.

TEMBIAPO, MBA'E REPY HA ÑEPYTYVÕ HENDAITÉPE TEKOPYKUAA REHEGUA

Umi tembiapo, mba'e repy ha ñepytyvõ tekopykuaa rehegua ogueraha mba'e porã ha mba'e porã jehechauka ohenonde'áva ha ohasáva pe ekonomíape.

ÑEPYTYVÕ JEKAKUAA OKU'E'YVAPE, JOAJU HA JEIKEPÁPE

Pe tapicha aty ekonomía ñemongakuaa oguatáva oku'e'yme ha ohypytyva opavavépe, oúta oíramo polítika omañáva pe tekopykuaáre ha omboajéva pe arandu jopara.

ESTADO ÁRI OÍVA JEHAI HA ÑEMBOGUEJY POLÍTICA TEKOPYKUA A REHEGUA

Estado-kuéra oguereko hi'ári pe política jehai ha ñemboguejy, oñeñangareko ha oñemongakuaa haguã arandu jopara ha mba'e porã tekopypegua, ojehechauhahápe hetãnguéra imba'e teeha.

III. MOÓPA OÑEMBOGUAPYKUA A

TEKOPYKUA A HA YVYPÓRA DERECHO

Ojehechakuaa pe tekopykuaa tuicha mba'eha oñemombarete haguã yvypóra derecho ha avei tekotevéha pe tekopykuaa rehegua política ojehai ha oñesambyhy oñemboajehápe yvypóra derecho opa hendápe.

Ojehechakuaa avei iporãha oñembohape tembiapo ogueru va'erã tekojoja ha oiko añete tapichakuéragui pe tavagua.

TEKOPYKUA A YMA GUARE, ÑANDE YPYKUE, TAPICHA AFRODESCENDIENTE HA TAPICHA OVÁVA MBA'ÉVA

Umi tekopykuaa yma guare, ñande ypykue, tapicha afrodescendiente ha ohóva tetã ambuére oguerekóva, opaite ojehechauhaháicha, tuichamba'e Iberoamérica tekopykuaa ha arandu jopara mbytépe, ha oñondive ojapo mba'e porã, yvypóra oíva rapyta.

Upéva jahekávo, tekotevé:

- oñembohape ko'ã tekopykuaa okakuaa haguã, ha jajeroiviauka oñeñangarekotaha hesekuéra, oñemoingovetaha ha oñemyasãitaha;
- oñemongakuaa umi tekopykuaa yma guare mba'éva, tojekuaa umi mba'e porã, jeporu ymáicha ha jeporu pyahu ojejapóva hesekuéra, ha tojejoko jeporu hendape'ÿ, ani oñemomeguã tapicha aty osê haguégui;
- ojehechakuaa moõguipa osê va'ekue umi tekopykuaa ohechauháva, ha ojeguerékoha derecho ojeoporavóvo iñarandu rape, mba'éichapa oñembopyahu ha ojeporu va'erã;

- ojeroviauka va'erã oñemohendataha pe jehepyme'ê ha ñemboja'ojaja mba'e porã ohejáva umi tekokypuaa, iñembopyahu ha iporúpe;
- ojehechakuaa va'erã pe tekopykuaa ñande ypykue, tapicha afrodescendiente ha tapicha aty ováva oguerékóva iporãha ha ojuavyha ojuehegui, ikatu haguã ha'ekuéra oike syryrype opaite tetãygua rekópe;
- ojehechakuaa ipyrusuha umi tapicha aty ováva ome'êva pe tekopykuaa jovái oî haguã opaite ñane retãnguéra apytépepe; ha
- oje'e añeteha ojetu'u gueteri pe tapicha ñemboyke ipirérehe, oñembovai ha ojejaheiha hese opaicharei ñane retãygua apytépe, ha oñemoneî tekotevêha opa ohóvo umi mba'e.

ARTE HA JEHAI PORÃ APO

Pe arte ha jahai porã ohechauka porãiterei umi Iberoamérica-pegua tetã reko, ha tuichaha pe ñande tekopykuaa jopara ombohapéva opaichagua jehechauka oñembohetia'e va'erã.

Pe arte apógui osê ñemoaranduve, teko tee jekuaa, tekopykuaa mba'e porã jehechakuaa ha ñande atykuéra jeguerova. Upéagui, tekotevê añete oñemombarete pe jehai porã ha arte apo, opavavete ohupyty ha oguerovy'a haguã.

TEKOPYKUAA HA MBA'E PORÃNGUÉRA APOPY

Umi tekopykuaa ha mba'e porãnguéra apopy tekotevê añete, ojejapo ha oñemyasãi haguã arandu, teko ojehechauka ha oñemopu'ã haguã, ha ha'ekuéra ogueru mba'erepy ha jekakuaa.

Ikatu haguã opavave ohupyty umi mba'e porã oguerúva pe tekopykuaa apopy, oñeme'ê ha oñemyasãi jojahápe pe tekopykuaa jopara he'iséva Iberoamérica ryepýre, tekotevê:

- oñemomba'e ha oñemongakuaa umi tekopykuaa he'iséva, oñemyasãi hembiaapo ha imba'e porã Iberoamérica pukukuére;

- oñemoî tape tetânguera jopóipe oñemboja'ó porãve haguã umi mba'e porã osêva tekopykuaágui, Iberoamérica-pe ha opárupi, hi'arietegua pe ta'angamyi apópe, mba'epu porã ha jehai porã apope guarã;
- oñembohape va'erã uguata syi haguã umi tekopykuaa mba'e porã ñane retânguérare, ikatu haguã oñemopu'ã mbarete pe jopói ha ñemongakuaa ojupe, oñeme'ê memehápe mba'e porã jehechauka ojehepyme'ê'yva;
- oñembohetia'e va'erã pe ñepytyvõ ikatu haguã oñembohasa pe arandu ha tembiaporeko omombarete va'erã mba'e apopy umi tetã uguata mbeguevévape ko'ã tapépe;
- oñembohape va'erã pe tetânguera ñemongakuaa ha ñeme'ê ijapytepekuéra umi estadística ha teha'yijo tekopykuaa apopy rehegua, ha tekopykuaa ekonomía renda rehegua; ha
- ojeheka va'erã pe ñemba'apo ha ñemboja'ó oñondive umi tembiapo, mba'e porã ha tekopykuaa jeporu tapicha oja'póva Iberoamérica-pe, ha oñemba'apo va'erã umi tetã ikangýva gueteri tekopykuaa apopype, ohupyty haguã ko'ã mba'e.

APOHÁRA DERECHO

Oñembohetia'éta ha oñeñangarekóta opaichagua arandu apopyréhe, taha'e arandukuaa terã tekombo'e rehegua, ojehechahápe umi apohára derecho oñembojojaha pe marandu, arandu ha tekopykuaa jehupytyre, ha upégui osêha pe jeiko porãve opa tetãme.

Ojeja'póta tape oñemoî haguã oñondive pe apohára derecho, pe tembiapo osêva tembiaporeko pyahúgui, ha pe tekopykuaa mba'e porã ipyahúva jehupyty opavavépe guarã.

TEKOPYKUAA MBA'E PORÃ

Pe tekopykuaa mba'e porã ohechauka heta ha ymáguive oúva temiandu ijojaha'yva,, ohechaukáva mba'éichapa uguata umi Iberoamérica-.pegua tetânguera, ha upeichakuévo, omboguapy ñanerenondépe hekotee.

Pe Iberoamérica tekopykuaa mba'e porãpe ijaty mba'e ojehecháva ha ojeahecha'yva, katuete oñemboaje va'erã ha oñeñangareko porã va'erã hese.

Umi tekopykuaa ha ñe'ê ohechaukáva táva heko ymáva, ñande ypykue ha tapicha afrodescendiente-kuéra, oñondive ojapo pe Iberomérica tekopykuaa mba'e porã ha ojehechakuaa chupekuéra i-derecho.

Pe tekopykuaa mba'e porãre ñeñangareko ojejapóva jehechakuaápe, ñemyasãime, ñemongu'épe, ha ñemboguapyhápe tembiaporã hendápegua, oikotevê opavave rembiaporã ha upéva oî mburuvichakuéra ári.

Pe tekopykuaa mba'e porã ojeporu joáramo, hosã katuete ha opavave ohupyty ha oguerovy'a.

Ojehechakuaa haguã ha oñeñangareko haguã pe Iberoamérica tekopykuaa mba'e porãre, oñemongu'e pe jopói anive haguã oñeñemuve tetã ambue ndive lei'yre, ha ojeguera jey haguã umi ojegueraha va'ekue okágotyo lei'yre.

TEKOPYKUAA HA TEKOMBO'E

Ojoguerahágui oñondive pe tekopykuaa ha tekombo'e, tekotevê:

- oñemombarete Iberoamérica-pe umi tekombo'e rehegua tendakatu, ojekuaáva, ha ojehechakuáva pe tekopykuaa joparárehe;
- ojeheka mba'éichapa ikatu oike umi tekombo'e rembiaporãme pe mba'e porã apo ñembohetia'e ha oñemboguata pe tapicha jehesape'a tekopykuaa renondépe;
- oñemoinge tekopykuaa ha tembiasakue Iberoamérica rehegua tekombo'épe, oñemoañetehápe pe teko tee currículo-kuérape, ha ojehechauhápe tekombo'e ñane retãnguéra oñondivépe;
- ojeheka toñemoinge umi heko ymáva ha ñande ypykuéra rekombo'épe iñe'ênguéra, imba'e porãnguéra ha iñarandukuéra, ojehechakuaahápe umía léipe ha opáichave; ha
- oñemoañete va'erã opavave ohupyty haguã arandu ypy, oñemyasãi va'erã pe jehaiptyre moñe'ê ha aranduka jehupyty, upéicha avei umi aranduka renda oiko haguã chugui tekopykuaa mopu'ãha.

TEKOPYKUAHA HA TEKOHARUSU

Tekopykuaa, tekoharupa ha tekoharusu ojogueraha oñondive. Oñemombarete haguã upe heko oñondive, tekotevê:

- oñemopu'ã tekopykuaápe oku'e'y haguãicha.
- oñemoî oñondive porã pe tekoharusu ha tekopykuaa mba'e jeguerohory.
- oñemomýi pe tekoharusu ñemomba'e, tekopykuaa mba'égui avei.

TEKOPYKUAHA, ARANDUKUAHA HA TEMBIAPOREKO

Pe tekopykuaa ñemongakuaa oikotevê oñemombarete arandukuaa ha tembiaporeko ñane retãnguérape, jopói apytépe, ohupyty haguã opavavépe.

Upévarã, tekotevê:

- oñemongu'e ha oñemombarete umi tetãnguéra polítika ha pe Iberoamérica jopói oñembohape ha oñemyasãi haguã arandu ha tembiaporeko resa'yijo;
- oñemosýi umi tembiaporeko pyahu ha mba'e porã oguerúva oguahê haguã opavavépe; ha
- oñemomýi umi tembiaporeko pyahu ñemongakuaa ha jeporu, ombohape va'erã pe tekopykuaa mba'e porã jejapo, ñemyasãi ha ñemopu'ã, ha upéicha avei oipytyvõ va'erã pe tapicha omaña ramóva upévare oñembokatupyry haguã ha oî haguã jopói ñane retãnguéra apytépe.

TEKOPYKUAHA HA ÑEMOMARANDU

Umi ñemomarandu me'êháme ojejapo umi mba'e porã, tape tuicháicha oñemyasãi ha oñemongakuaa haguã pe tekopykuaa jopara. Upévagui, tekotevê:

- ojeheka umi tapicha aty tohupyty tembiaporeko ha ñemorandu ojejapóva;

- oñemyaña pe ñemomrandu me'êha tojepe'a Iberoamérica ryepyé, ojehechauka haguã umi tekopykuaa jopara opaite tetãme.
- oñemomba'e pe tekopykuaa jeporu tapichápe guarã oguerúva pe ñemomrandu me'êha; ha
- ojeheka tokakuaa umi ñemomrandu me'êha tapicha aty apytépe, ombohetia'éva ñemongeta opáichagua yvypóra aty apytépe, ha ombotuicháva pe tekopykuaa jopara okágotyo.

TEKOPYKUA A HA EKONOMÍA OGUAPÝVA ÑEPYTYVÔME

Oñemomyi va'erã tembiapo pe mba'e porã apo ha ñemyasãi tapichakuéra apytépe ipyrenda haguã ha oike haguã pe ekonomía ojejapóva ñepytyvôme.

Umi tekopykuaa rehegua polítika ohechakuaa va'erã opaichaite ko'ã mba'e porã apo, ojapohápe tape okakuaa haguã, oñemomba'e haguã, ojehechakuaa haguã tetã ryepyé ha avei Iberoamérica tekopykuaa rendápe, uguatahápe opaite tetãndive.

TEKOPYKUA A HA TURISMO

Pe tekopykuaa ha turismo oje'eha uguataháicha oñondive ogueru tembiapo pyahu, jahecháramo hetaveha umi ojepota ha oñekotevéva pe turismo-gui. Ha upéva ombohape tembiaporã ha guerokyhyje oñeñangareko haguã pe tekopykuaa mba'e porãre. Upéicha avei, oipe'a tape iporáva ojeporu haguã, ha upevarã:

- pe turismo ojapóva omboaje va'erã umi tekopykuaa yma guare ohechaukáva, oñangarekohápe heko teére;
- pe turismo ojapóva repyme'ê oipytyvô va'erã umi tekopykuaa jahecha ha jahecha'yva hosã are haguã; ha
- umi tekopykuaa rehegua polítika oñembosako'i va'erã ikatu haguãicha omovã pe turismo guataha.

IV. IBEROAMÉRICA TEKOPYKUA A RENDA

Iberoamérica peteî tekopykuaa renda omýi ha ijojaha'yva, ipype ojehechakuaa tembiasakue pypuku, ñepyrũnguéra ojuavýva ojuehegui ha ojehechaukáva opáicha rei.

Pe Iberoamérica renda oñemombarete haguã ojehechakuaa va'erã umi tekopykuaa juavy ojehechaukáva ha oñemongetáva oñondive.

Tekotevê oñemombarete umi tetãnguéra jopói pyrenda, ikatu haguãicha Iberoamérica oike porãve opa tetãnguéra apytépe.

Kóicha oñemongakuaa va'erã umi ñemoañete, temimo'ã ha mba'e porã oñemboguapýva ko Kwatia Ñe'ê Tekopykuaa Reheguápe, omopu'ã porã va'erã pe Iberoamérica renda.

Oñemoneíva XVI Iberoamérica Aty Guasúpe. Nov/ 2006-pe